

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен “доктор” по: област на висше образование **3. Социални, стопански и правни науки**, професионално направление **3.8 Икономика**, научната специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“

Автор на дисертационния труд: *Дафинка Василева Грозданова* докторант (задочен) към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „Икономическа оценка и бъдещи перспективи за използване на безпилотни технологии подпомагащи екологичната ориентация и прецизното земеделие в България“

Рецензент: доц. д-р Радосвета Йорданова Кръстева-Христова, Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов, катедра „Счетоводна отчетност“, област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление: 3.8 Икономика; научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (счетоводство)“, определена за член на научното жури със заповед № РД-16-560/29.04.2026 год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Дафинка Василева Грозданова е родена на 28.09.1979 г. в гр. Пазарджик. През 2004 г. завършва образователно-квалификационна степен „магистър“ по специалност „Растителна защита“ в Аграрен университет – Пловдив с професионална квалификация „агроном“, което поставя основите на професионалните ѝ интереси към устойчивото развитие на земеделието и иновативните подходи в растениевъдството.

Кандидатът притежава значителен професионален опит, съчетаващ експертиза в областта на земеделието, публичната администрация, европейските политики и проектната дейност. Професионалният ѝ път преминава през Националната служба за растителна защита и Министерството на земеделието и храните, където последователно заема различни експертни позиции, свързани с фитосанитарния контрол, биологичното производство, европейските регулаторни механизми и международното сътрудничество.

Академичната и проектната ѝ дейност е свързана с Аграрен университет – Пловдив, където от 2021 г. работи като главен експерт по проектната и научната

дейност, асистент и докторант към катедра „Икономика“, а понастоящем е главен експерт в административно-правния отдел на университета. Участва активно в разработването и управлението на национални и международни проекти, включително по програма Horizon Europe. Научните интереси на Дафинка Василева Грозданова са насочени към прецизното земеделие, безпилотните технологии, дигитализацията и устойчивото развитие в аграрния сектор. Тази тематична насоченост намира естествено продължение в представения дисертационен труд.

2. Актуалност на проблема.

Съвременното земеделие функционира в условията на засилени екологични, икономически и технологични предизвикателства, свързани с необходимостта от повишаване на производствената ефективност, ограничаване на ресурсните загуби и адаптиране към изискванията на устойчивото развитие. В този контекст внедряването на иновативни решения, включително безпилотни технологии, се утвърждава като важна предпоставка за модернизацията на аграрния сектор и развитието на прецизното земеделие.

Актуалността на изследването се засилва и от променящата се европейска институционална рамка, включително Общата селскостопанска политика, Европейската зелена сделка и стремежа към цифровизация на земеделието, които поставят все по-високи изисквания към устойчивото управление на производствените процеси, намаляването на екологичния отпечатък и по-ефективното използване на природните ресурси. Безпилотните технологии – дроне, агроботи и автономни системи – предлагат нови възможности за мониторинг, управление и оптимизиране на земеделските дейности, но тяхната икономическа ефективност и приложимост в условията на българското земеделие остават недостатъчно изследвани.

Особено значима е и насочеността на дисертационния труд към българския контекст, характеризиращ се със структурни особености като различен мащаб на стопанствата, ограничен инвестиционен капацитет, демографски проблеми и неравномерна степен на технологична готовност. В този смисъл изследването надхвърля чисто технологичния анализ и поставя акцент върху икономическите, институционалните и организационните предпоставки за внедряване на безпилотни технологии в прецизното земеделие. Това придава на разработката не само научна новост, но и значима практическа приложимост, свързана с формулиране на насоки за устойчиво развитие и технологична трансформация на българския аграрен сектор.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Целта на дисертационния труд е ясно формулирана и насочена към извършване на икономическа оценка на използването на безпилотни технологии в прецизното земеделие в България, както и към анализ на бъдещите перспективи за тяхното развитие.

Поставените задачи са логически свързани с целта на изследването и обхващат: анализ на теоретичните и политическите предпоставки за

дигитализация на земеделието; систематизиране на научните изследвания в областта; икономическа оценка на внедряването на безпилотни технологии; сравнителен анализ с конвенционалните технологии; изследване на нагласите на земеделските производители; идентифициране на факторите за внедряване и разработване на сценарии за развитие.

Изследователската теза е аргументирана и съответства на логиката на дисертационния труд. Тя се основава на разбирането, че внедряването на безпилотни технологии създава предпоставки за повишаване на икономическата ефективност, устойчивостта и ресурсната оптимизация в растениевъдството, като степента на приложението им зависи от икономически, институционални и технологични фактори.

Методологичният инструментариум е богат и адекватен. Използвани са анализ и синтез, сравнителен анализ, икономическа оценка, анкетно проучване, SWOT анализ, сценарен анализ, казусен подход и статистически методи. Силна страна на труда е интегрираният аналитичен подход, чрез който икономическите, екологичните, социалните и институционалните аспекти на проблема са разгледани в тяхната взаимна обвързаност.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Дисертационният труд се отличава с добра структура, логическа последователност и богата онагледеност. Трудът е в обем от 193 страници и включва 24 фигури, 27 таблици, 160 литературни източника и 4 публикации, свързани с темата на дисертацията.

Фигурите и таблиците са използвани целесъобразно и подпомагат възприемането на резултатите. Те не изпълняват само илюстративна функция, а имат аналитична стойност, тъй като представят сравнителни оценки, резултати от емпирични наблюдения, технологични зависимости, SWOT анализи. Особено добро впечатление правят авторските модели и концептуални схеми, чрез които са представени логиката на изследването, факторите за внедряване на безпилотни технологии и възможните модели за тяхното приложение в различни типове земеделски стопанства.

Силна страна на труда е стремежът резултатите да бъдат представени не само описателно, но и чрез систематизирани аналитични инструменти. Считаю, че онагледяването на изследването е на добро научно равнище, което повишава научната убедителност на труда и улеснява извеждането на практически приложими изводи.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Обсъждането на резултатите е извършено последователно и аргументирано. Докторантът демонстрира способност да интерпретира получените резултати в контекста на поставените цели и задачи. Дисертационният труд не се ограничава до описание на технологичните възможности на безпилотните системи, а ги разглежда като икономически, организационен и институционален феномен.

Следва да се оцени обстоятелството, че резултатите са обсъдени през

призмата на българските аграрни условия. Това придава конкретност и приложимост на изследването. Анализирани са както възможностите за внедряване на безпилотни технологии, така и бариерите, свързани с инвестиционен капацитет, нормативна среда, организационна готовност и достъп до технологични ресурси.

Използваната литература е достатъчна по обем и тематично релевантна. Включването на 160 литературни източника показва добро познаване на научния проблем и на съществуващите изследвания в областта. Трудът демонстрира стремеж към съчетаване на теоретична основа, нормативен контекст и емпирична аргументация.

6. Приноси на дисертационния труд.

Представеният дисертационен труд съдържа научни и научно-приложни резултати, които приемам като реални, обосновани и произтичащи от проведеното изследване. Докторантът демонстрира способност за самостоятелно разработване на актуален научен проблем, като съчетава теоретичен анализ, емпирично изследване и стратегическо моделиране в област с висока степен на практическа значимост за развитието на българското земеделие. Особено положително следва да се оцени стремежът към комплексен анализ на икономическите, екологичните, социалните и институционалните аспекти на внедряването на безпилотни технологии в условията на прецизното земеделие.

Научни приноси

Като по-съществени научни приноси могат да се открият:

1. Разработването на интегрирана концептуална рамка за анализ на внедряването на безпилотни технологии в земеделието, която обединява икономически, производствени, екологични, социални и институционални фактори.
2. Обогащането на теоретичното разбиране за ролята на институционалната среда при внедряването на иновации в аграрния сектор, включително чрез прилагане на концепции от институционалната икономика.
3. Аргументирането на тезата, че внедряването на безпилотни технологии не следва универсален модел, а е диференциран процес, зависещ от размера, механизацията, инвестиционния капацитет и организационната готовност на земеделските стопанства.
4. Опитът за развитие на теоретична постановка за хибриден модел на технологична интеграция, при който безпилотните технологии се комбинират с конвенционалната механизация.

Научно-приложни приноси

Като научно-приложни приноси следва да се посочат:

1. Извършената икономическа оценка на безпилотни и конвенционални технологии в контекста на производството на царевица.
2. Разработването на модели и сценарии за внедряване на безпилотни

технологии според размера и профила на земеделските стопанства.

3. Извеждането на практически препоръки за устойчиво внедряване на безпилотни технологии в българското земеделие.
4. Предложеният авторски инструмент за оценка на приложимостта на безпилотни технологии на стопанско ниво.

Считам, че приносите на дисертационния труд имат както научна стойност, така и отчетлива практическа приложимост. Те могат да бъдат полезни както за земеделските производители и консултантските структури, така и за институциите, ангажирани с разработването и прилагането на политики за дигитализация, устойчиво развитие и технологична модернизация на българския аграрен сектор.

7. Критични бележки и въпроси.

Представеният дисертационен труд е цялостно, актуално и добре структурирано научно изследване. Нямам съществени критични бележки, които да поставят под съмнение неговата научна стойност, методологична обосновааност или приложимост.

Като препоръка с развиващ характер бих посочила, че в бъдещи изследвания авторът би могъл да разшири сравнителния анализ чрез включване на повече международни казуси и чрез по-задълбочено проследяване на икономическите ефекти от внедряването на безпилотни технологии в различни типове земеделски култури. Подобно разширяване би надградило постигнатите резултати и би позволило по-широко обобщаване на изводите.

Към докторанта бих отправила следния въпрос: **Какви според Вас са най-важните институционални предпоставки, които трябва да бъдат създадени в България, за да се ускори практическото внедряване на безпилотни технологии в малките и средните земеделски стопанства?**

Посочената препоръка и поставеният въпрос не намаляват положителната ми оценка за дисертационния труд, а очертават възможни бъдещи посоки за развитие на изследователската работа на кандидата.

8. Публикувани статии и цитирания.

По темата на дисертационния труд са представени 4 публикации, което съответства на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Публикациите са тематично свързани с проблематиката на дисертацията и отразяват отделни аспекти от научните търсения на докторанта в областта на земеделието, институционалната среда, транзакционните разходи и аграрната политика.

Представените публикации показват, че резултатите от дисертационното изследване са апробирани в научна среда и са получили необходимата публичност. Това е важен показател за активността на докторанта и за връзката между дисертационния труд и научната комуникация по разглеждания проблем.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на извършения анализ считам, че представеният дисертационен труд на тема „**Икономическа оценка и бъдещи перспективи за използване на безпилотни технологии подпомагащи екологичната ориентация и прецизното земеделие в България**“ представлява самостоятелно, завършено и актуално научно изследване с ясно изразена теоретична, методологична и приложна стойност.

Дисертационният труд демонстрира добра научна подготовка на докторанта, умения за провеждане на самостоятелно изследване, способност за систематизиране и интерпретиране на научна литература, както и умение за прилагане на комплексен методологичен инструментариум при решаването на значим научен и практически проблем.

Въз основа на всичко това считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Въз основа на изложеното давам своята **положителна оценка** и предлагам на почитаемото Научно жури да гласува положително и да присъди на **Дафинка Василева Грозданова** образователната и научна степен „**доктор**“ по научна специалност „**Икономика и управление (селско стопанство)**“, професионално направление 3.8. Икономика.

Дата: 20 май 2026 г.
гр. Свищов

Подписите в този документ са
заличени
във връзка с чл.4, т.1 от Регламент
(ЕС) 2016/679
(Общ Регламент относно защитата на
данни).